

ОГЛУШНА ПРЕСУДА О НАДЛЕЖНОСТИ МЕЂУНАРОДНОГ СУДА

Међународни суд је почетком ове године (2. 2) издао пресуду која ће без сумње бити посебно забиљежена у повијести тога суда. Заправо су издане двије пресуде, једна у парници Велике Британије, а друга у парници Савезне Републике Њемачке као странака тужитељица, док је тужена странка био у обје парнице Исланд. Обје пресуде су углавном једнаке, зато ће се овдје приказати питање оглушеног поступка на темељу пресуде изречене у парници на тужбу Велике Британије.

У обје парнице — засада се расправљало само о надлежности Суда — поступак је проведен у одсутности Исланда као тужене странке и Суд је поступао на темељу чл. 53, ст. 1. судског Статута који гласи: „Кад једна од странака не приступи или пропусти бранити своју ствар, друга странка може тражити од Суда да пресуди према њезину захтјеву”.

I

Оглушени поступак познат је у унутарњем поступковном праву многих држава, па се може тврдити да поступак и суђење из оглухе представља једно од оних начела права на која се позива статут Међународног суда у чл. 38, ст. 1. ц. Његово увођење у међународни судски поступак оправдано је због тога што би се без њега могла свака обвеза на арбитражно или судско рјешавање неког међународног спора изиграти пуким несудјеловањем једне од странака у самом поступку. Како би то била увијек она странка која се боји да ће изгубити парницу, дакле сама осјећа да је у неправу, такво би стање било на штету међународног правног поретка и међународне правде, па тиме и на штету начела Повеље Уједињених народа. Зато су правила о оглушном поступку неопходно оруђе за правилано довијање мирног рјешавања спорова судским путем (тиме се разумијева арбитражни поступак и поступак пред сталним судом).

Изношење неког међународног спора пред међународног суца увијек свиси о добровољном подвргавању странака спора — суверених држава. Но и кад се постигне споразум, може свака од странака неким својим чинима и корацима спријечити успјешни завршетак споразумом углавненог поступка (тј. доношења пресуде). Што се тиче арбитраже, она то може учинити било онемогућавањем правилног стварања арбитражног форума,

било порицањем надлежности призваног форума, или, напokon, несудјеловањем у самом поступку. Ако је арбитражни поступак доиста правоваљано договорен, такво поступање једне од странака да спријечи provedeње поступка заправо значи кршење преузете обвезе, али томе се може одмоћи само тако да се у договорени поступак уграде начини и средства помоћу којих ће се осујетити штетно дјеловање злонамјерних корака или пропуста криве странке.

Речено је да, у првом реду, може странка арбитражног поступка спријечити провођење поступка тиме што не судјелује у стварању арбитражног форума или га кочи. Најбоље ће се видјети штетност таквог поступка ако си предочимо одвијање поступка у другој половини 19. стољећа како га је замишљао правилник о арбитражи који је на темељу реферата Л. Голдшмита (L. Goldschmidta), прихватио Институт за међународно право године 1875. Међу правилима тога правилника налази се и пропис о стварању вишечланог арбитражног суда на начин да свака странка именује по једног арбитра, а ови заједно бирају трећег. Ако се ови не могу сложити „компромис утрњује” (чл. 2). Но и кад је арбитражни суд већ сложен, може се десити да један од арбитра одпадне смрћу, демисијом и слично. Ако се странке не могу сложити о новом именовању, компромис губи снагу (чл. 5). Такав поступак једне од странака може и данас спријечити provedeње договореног поступка. Примјер из раздобља Уједињених народа даје савјетодавни предмет о тумачењу мировних уговора с Бугарском, Маџарском и Румуњском. Када су савезничке државе приговориле наведеним државама да се не држе својих у мировним уговорима преузетих обвеза о поштивању права човјека, па када су након неуспјешних претходних корака предложиле да се настали спор ријешити пред тројном комисијом која је за ту сврху предвиђена у тим уговорима, три наведене државе нису се одазвале позиву да именују са своје стране једнога члана комисије. Уговори су предвиђали да ће трећег члана именовати главни тајник Уједињених народа. Будући да није био именован бугарски, маџарски односно румуњски члан, поставило се питање може ли главни тајник ипак именовати трећег члана и може ли комисија од два члана правоваљано рјешавати. Међународни суд је у својем савјетодавном мишљењу дао на постављено питање негативан одговор. На тај је начин наведеним државама успјело да осујете заподијевање поступка на који су биле обавезане. Но такве се смицалице могу спријечити ако се у уговору о арбитражи предвиди образовање арбитражног суда и у случају кад једна од странака ускраћује своје судјеловање. Тако чл. 23. Опћег женевског акта о мирном рјешавању спорова (донекле измијењеног резолуцијом Опће скупштине УН од г. 1949) предвиђа да у крајњем случају именовање недостајућих чланова арбитражног суда може, на захтјев ма само једне од странака спора, извршити предсједник Међународног суда. То исто рјешење прихваћа и узорак арбитражног уговора што га је израдила Комисија за међународно право, а одобрила Опћа скупштина УН резолуцијом 1262 (XIII). Слична рјешења налазе се и у многим двостраним уговорима који предвиђају арбитражу као средство рјешавања спорова.

Други начин којим се може послужити странка у спору да избјегне поступак пред међународним суцем састоји у томе да том суцу оспори

надлежност за рјешавање односнога спора. Будући да надлежност међународног суда почива на споразуму странака, могло би се закључити да нема надлежности чим се странке у том питању не слажу. Тако би могла свака странка (поновимо да би то у правилу била она која се плаши да ће изгубити парницу) осујетити поступак пред међународним судом пуком тврђом да у изнесеном спору призвани судија није надлежан. Том недостатку доскочило се већ размјерно рано на тај начин да је међународном суду признато право да сам одлучи о набаченом питању своје надлежности. „Почев од спора Алабама признато је у складу с прецеденсима да је, осим ако је противно договорено, међународни суд судија своје надлежности и да има власт да за ту сврху тумачи акте који ју одређују“ (1). У складу с међународном праксом (2) то је правило (*compétence de la compétence*) унесено у Хашке конвенције о мирном рјешавању спорова од године 1899. (чл. 48) и 1907. (чл. 73). Пригодом расправе о том питању године 1899. извјеститељ Хашке конференције нагласио је да је начело *«compétence de la compétence»* везано уз саму бит арбитражне функције и уз потребе које су својствене за извршење те функције“ (3). Тако и чл. 36, ст. 6. Статута Међународног суда језгровито одређује: „У случају спора о надлежности одлучује Суд“.

Трећа могућност странке да спријечи доношење пресуде јесте у томе да се не одазове позивима међународног суда и да не судјелује у поступку, било од самога почетка или у неком каснијем стадију. У унутарњем праву постоји за такве прилике могућност и право суда да поступак проведе без судјеловања једне од странака и изрече пресуду из оглухе. Та је могућност већ доста рано предвиђена у појединим случајевима међународне арбитраже на тај начин да су странке у самом компромису овластиле суда да проведе поступак и у одсутности једне од странака (4), али тек доста касно дошло се до схваћања да је оглушни поступак пред међународним судом допуштен и без таквога овлашћења. Оно је дошло до изражаја у Хашким конвенцијама о мирном рјешавању спорова (чл. 44. од г. 1899. и чл. 69. од г. 1907) те у нератифицираној Конвенцији о међународном пљеновном суду (чл. 40) која одређује: „Ако једна од странака не приступи премда је уредно позвана, или ако не поступа у роковима што их одреди Суд, поступа се без ње и Суд одлучује према елементима оцењивања којима располаже“. Оглушни поступак коначно је посвећен и у Статуту Сталног суда међународне правде, а та је одредба преузета и у Статут Међународног суда (чл. 53).

Пропис чл. 53. ријетко је примијењен у пракси Суда. Стални суд међународне правде поступао је по њему у парници Белгије против Бугарске због Електричног друштва у Софији. Бугарска је отезала да у одређеном року поднесе друготницу и затражила је да Суд продужи рок. Но, она није

(1) Међународни суд у пресуди од 18. 11. 1953. (Nottebohm). ЦИЈ Рец. 1953, стр. 119.

(2) Примјере наводе: Castberg, *L'excès de pouvoir dans la justice internationale*, Recueil des cours (La Haye), 35, стр. 423; Berlia, *Jurisprudence des tribunaux internationaux en ce qui concerne leur compétence*, Recueil des cours, 88, стр. 119. и д.

(3) Наведено према ЦИЈ Рец. 1953, стр. 119.

(4) Примјере наводи Guyomar, *Le défaut des parties à un différend devant les juridictions internationales*, стр. 88. и д.

удовољила ни у новом року изговарајући се да због ратног стања (1939/40) нема везе са својим правним савјетником у иноземству, а и путовање суда *ad hoc* и агента да је опасно због рата. Суд није уважио ту тактику затезања, него је одредио усмену расправу за дан 16. 5. 1940. Та расправа није одржана јер је дјеловање Суда било ометено њемачком провалом у Низоземску и окупацијом те земље.

Први прави случај примјене чл. 53. судског Статута десио се у првом предмету којим се бавио Међународни суд, тј. у парници о догађају у Крфском тјеснацу. Пошто је Суд најприје потврдно пресудио у питању о својој надлежности, изрекао је у самој ствари пресуду којом је утврдио да је Албанија одговорна за оштећење британских ратних бродова као и за експлозијом узроковане људске жртве па да је дужна платити одштету. Међутим, о висини саме одштете Суд није донио одлуку и придржао је одребење висине одштетног износа за наставак расправе наводећи да није могао то питање ријешити јер Велика Британија није разложила своје одштетне захтјеве, а Албанија није навела да ли и колико приговара појединим ставкама захтјева. Износ одштете имао се утврдити посебном расправом, те је Суд истога дана кад је проглашена пресуда издао и одредбу о наставку поступка. У том поступку Албанија није судјеловала и није била присутна на усменој расправи. Она је тврдила да је надлежност Суда основана на компромису што су га парничне странке склопиле 25. 3. 1948. и да тај компромис тражи од Суда изреку о питању је ли Албанија дужна накнадити штету, али му не даје власт да суди о висини накнаде штете. Суд је именовано стручњаке са задатком да процијене одштетни захтјев Велике Британије и — као посљедњу фазу пред завршетак поступка — позвао је странке да се изјасне на мишљење вјештака. Албанија је у посљедњем часу тражила продужење рока, али Суд то није уважио наводећи да је она два пута порекла надлежност Суда, да није ставила закључне захтјеве и да није приступила усменој расправи. Што се тиче приговора да нема надлежности за одребење висине одштете, Суд се ограничио на то да констатира да је његова надлежност утврђена пресудом од 9. 4. 1949. ⁽⁵⁾. Пресуда вели: „Став што га је заузела албанска влада доводи до примјене чл. 53. Статута који се односи на поступак из оглухе. Тај чланак овлашћује, с једне стране, владу Велике Британије да захтијева од Суда да пресуди по њезину захтјеву; с друге стране, он прописује да се Суд освједочи је ли тај захтјев стварно и правно основан. Док тако чл. 53. прописује Суду да испита захтјев присутне странке, он не налаже Суду да његову тачност испита у свим појединостима; јер то би у некојим непобитним случајевима било немогуће. Довољно је да се Суд, на начин који му се чини подесним, увјери да је захтјев основан” ⁽⁶⁾.

Пресуда Суда о накнади штете примљена је са 12 : 2 гласа. Против пресуде су гласовали и дали одвојено мишљење само судци Крилов и Ечер (судац *ad hoc*), иако су пригодом гласовања о пресуди од 9. 4. 1949. шесторица судца били против схваћања да је Суд надлежан за одребевање ви-

⁽⁵⁾ В. образложење, ЦИЈ Рец. 1949, стр. 23—26.

⁽⁶⁾ ЦИЈ Рец., 1949, стр. 248.

сине одштете (7). Од те шесторице двојица прије споменутих остала су при својем стајалишту, један (Зоричић) није судјеловао у расправи због болести, а тројица (Winiarski, Badawi и Azevedo) гласовали су с већином.

Даљи примјер поступка у одсућности тужене странке била је парница Nottebohm у својој првој фази када је Суд пресудио само о својој надлежности. Гватемала као тужена странка приговорила је надлежности Суда тумачећи да је њезина обвеза по факултативној клаузули била дана на пет година и да је послје истека тога рока надлежност Суда престала, па зато неће и — по својим унутарњим прописима — не може судјеловати у поступку и да неће именовати суца ad hoc. Још је изјавила да се тај њезин став нема тумачити као оглуха или волна одсућност. Напокон је још нагласила да сматра да чл. 36. ст. 6. статута даје Суду само право да просуди потпада ли спорно питање под једну од четири тачке чл. 36, ст. 2. Напротив не признаје да Суд има преко тога овласт да суди о својој надлежности (8). Liechtenstein је на те изјаве Гватемале изјавио да си придржава право да у расправи о меритуму затражи поступак по чл. 53. статута. Када је одређена усмена расправа, Гватемала је дан прије састанка Суда писменим саопћењем замолила одгоду, а ако Суд не би томе удовољио нека суди само о питању надлежности. Колико би Суд потврдио своју надлежност, Гватемала си придржава право да приступи и изнесе друге претходне приговоре. Према томе Гватемала није остала сасвим по страни. Због тога, а и с обзиром на то да се још није судило о меритуму, Суд се при доношењу пресуде — а пошто је усмена расправа проведена у одсућности тужене странке — није позвао на чл. 53. него је само изрекао да се сматра надлежним. Гватемала је након тога судјеловала у другој фази парнице и — како је познато — пресуда у самој ствари испала је у њезину корист.

Треба још споменути парницу између Велике Британије и Ирана о концесијама друштва Англо-Ираниан. Брзо послје подношења тужбе Велика Британија је поднијела захтјев да Суд одреди привремене мјере у складу с прописима чл. 41. Статута. Суд је одмах повео поступак о том захтјеву и позвао је странке да изнесу своје примједбе на усменој расправи. Иранска влада је на позив Суда одговорила да не сматра Суд надлежним и да се нада да ће се Суд прогласити ненадлежним и стога одбацити захтјев за привремене мјере (9). На усмену расправу иранска влада није послала својега заступника. Суд је и у одсућности странке издао наредбу о привременим мјерама пошто је констатирао да се a priori не може узети да Суд није надлежан у конкретном спору. Иран је касније судјеловао у поступку и успио је својим приговором о ненадлежности. То је ријешено пресудом од 22. 7. 1953. којом је уједно изрекао да његова

(7) Види одвојена мишљења судца Winiarskoga, Badawija, Крилова, Азевода и Ечера, ЦИЈ Рец., 1949, стр. 57, 66, 73, 96. и 128.

(8) Оба аргумента Гватемале врло су чудна и нису у складу с праксом која је сигурно била добро позната и влади Гватемале. Суд је лако одбио те аргументе, споменувши међу осталим и парницу Лосингер у којој је Швицарска тужила Југославију непосредно прије истека њезине петгодишње обвезе, ЦИЈ Рец., 1953, стр. 121.

(9) Поступак о привременим мјерама проведен је далеко прије него што је за иранску владу наступио рок унутар којег би морала изнијети приговор ненадлежности.

наредба о привременим мјерама престаје важити. У самој нареби о привременим мјерама Суд се није изријеком позвао на чл. 53. Статута. Парница Англо-Ираниан је примјер назначивања привремених мјера у спору за који се Суд касније прогласио ненадлежним.

II

Пошто су приказани прецеденси поступка пред Судом у одсутности једне од странака, размотрит ћемо поближе посљедњи примјер примјене чл. 53. судског Статута. Повод парници је настојање Исланда да све више шири простор мора у којем би имао искључиво право риболова. Исланд је своје узастопне мјере у том правцу оправдавао тиме да пучанство те земље живи поглавито од риболова јер је сама земља неподесна за интензивнију пољопривреду, а и иначе је сиромашна природним богатствима. С друге стране, простори Сјеверног Атлантика богати су рибом и зато су од давнине рибари других земаља ловили у дијеловима мора на које је Исланд желио протегнути своја искључива права. Нарочито је риболов сусједне Велике Британије налазио ондје богат уловину, а и друге земље биле су заинтересирани на риболову у тим просторима. Од стране Велике Британије могло се тврдити да је нарочито заинтересирана за риболов у морима око британских отока с обзиром на потребе бројнога становништва за чију прехрану је земља у великој мјери упућена на увоз. Зато је британска влада сваки пут протестирала када би нека земља у том дијелу свијета (Норвешка, Данска с обзиром на риболов око оточја Faer Oer) проширила простор своје искључиве надлежности за риболов. Тако је дошло до спора с Исландом кадгод је влада те земље проширила искључиви морски простор око Исланда. То се догодило први пут године 1952. када је Исланд проширио своје територијално море од три на четири миље; године 1958. када је Исланд проширио своје унутарње воде повлачењем равних црта од истакнутих точка копна односно оточића и гребена и одредио ширину територијалног мора са 12 миља. У овој другој прилици дошло је до неколико инцидената, али је коначно дошло до споразума размјеном нота од 11. 3. 1961. у којој је Велика Британија изјавила да се не противи протезању територијалног мора на ширину од 12 миља, а Исланд допушта да рибарски бродови под британском заставом лове рибу у одређеним просторима вањске половице исландског територијалног мора. Уједно је у споразум унесено да ће исландска влада и даље настојати да оствари закључак исландског Парламента од године 1959. који се односи на проширење надлежности за риболов у водама око Исланда, али ће сваку мјеру у том правцу приопћити шест мјесеци унапријед британској влади; ако би се о томе породило спор, он ће се на захтјев једне или друге странке изнијети пред Међународни суд. Сличан споразум склопљен је и са Савезном Републиком Њемачком.

Средином године 1971. исландска влада дала је изјаву у којој наводи да престају важити споразуми од године 1961. и да ће се исландски риболовни појас проширити на 50 миља рачунајући од полазне црте мјеродавне за одређивање ширине територијалног мора. Британска је влада просвје-

довала наводећи да је таква одлука противна међународном праву. Поведени су преговори који нису уродили плодом, а исландски је Парламенат одобрио намјеравано проширење с важношћу од 1. 9. 1972. Пошто ни поновљени преговори нису успјели, британска влада изнијела је спор пред Међународни суд. Већ на прво саопћење о британској тужби исландска је влада одговорила да не сматра Суд надлежним. Но то је Суд одлучио да најприје расправи питање своје надлежности, и позвао је странке да у писменим поднесцима разложе своје ставове и доказе. Британска влада је удовољила томе позиву, али Исланд није на њ дао одговор у одређеном року. Пошто је тако писмени поступак завршен, Суд је одредио усмену расправу и позвао је на њу обадвије странке. Исланд ни ту није био заступан. Након проведене усмене расправе у одсутности Исланда Суд је издао пресуду из оглухе.

Суд је у својој пресуди нарочито истакао да му је — у складу са статутом и сталном праксом — дужност испитати своју надлежност. Ту дужност има Суд уопће, али му је напосе намеће и чл. 53, ст. 2. статута који одређује да прије издавања оглушне пресуде „Суд се мора увјерити не само у томе да је надлежан према одредбама чл. 36. и 37, него и о том да је захтјев стварно и правно основан”. Суд је узео у обзир све аргументе које је Исланд набацио у већ споменутом допису. У првом реду Суд је анализом припремних радова дошао до закључка да је споразум од године 1961. доиста утемељено надлежност Суда за спорно питање. Но исландска је влада навела да је споразум склопљен „у крајње тешким околностима, у часу када је британска морнарица употребљавала силу да се опре примјени риболовне границе од 12 миља”, и да је сам споразум престао важити. Суд је врло кратко расправио први приговор. Он је заправо прикривена тврдња да је употребљена сила при склапању уговора. Суд тај аргуменат није могао прихватити јер за такву опћу и неодребenu тврдњу — колико се смије уопће сматрати да су ријечи исландске владе на њу циљале — није пружен никакав доказ. Поврх тога Суд је из повијести преговора извео закључак да су преговори вођени слободно и да је споразум склопљен уз потпуну једнакост странака и њихову слободу одлучивања. Суду није назначена никаква чињеница која би о томе допуштала ма и најмању сумњу. Што се тиче престанка важења споразума од године 1961. исландска влада се позивала на то да је он склопљен на неодребено вријеме, а да није могуће везивање заувјек, па да је зато свака странка овлашћена да га откаже. Суд није уважио тај приговор. Надлежност Суда је уговорена за случај да Исланд захтијева проширење своје надлежности. Први такав случај је дао повод спору пред Судом. Суд одбацује мисао да би обвеза на подвргавање Суду могла престати прије првога случаја позивања на надлежност Суда, а у спору који је баш предвиђен за надлежност Суда између странака.

Суд је узео у обзир и изјаву председника исландске владе пред Парламентом у којој се позвао на промјену околности као разлог за престанак споразума од године 1961. Наиме, навео је он, у међувремену је у знаности и у пракси превладао мишљење да придржавање искључивог права риболова у већој ширини није противно међународном праву. У доба склапања споразума Исланд је прихватио надлежност Међународног суда као про-

тучинидбу за британско признање протезања риболовних права Исланда на 12 миља. Како се касније тај опсег искључивих права све опћенитије признаје (па и од саме Велике Британије), исландска протучинидба сада је без сврхе, па је тако Исланд ослобођен своје обвезе о подвргавању судбености Међународног суда. Суд није прихватио то позивање на клаузулу *rebus sic stantibus*. Он у споразуму од године 1961. види више него признање Велике Британије о ширини искључивих права риболова на 12 миља. У споразуму се такођер спомиње намјера Истанда да даље проширује своја искључива права, тако да нису сви интереси Исланда на споразуму испуњени. Поврх тога, опажа Суд, било би недопустиво да странка уговора који је дијелом испуњен у њезину корист ускраћује протучинидбу коју је обећала за већ примљене користи.

Исланд се позива на клаузулу *rebus sic stantibus* такођер у другом правцу. Тврди да се техника риболова тако измијенила да животни интереси земље захтијевају заштиту рибљег богатства на ширем простору. Суд није уважио тај приговор у првом реду због тога што тврдње Исланда о опасности за рибљи фонд треба да буду предмет доказивања у парници о главној ствари, дакле се о томе не може расправљати док се просуђује једино надлежност Суда. „Суд ће се уздржавати не само од тога да изрази мишљење о материјалним тачкама спора, него и од тога да на било који начин прејудицира или се чини да прејудицира рјешења која би могао донијети у главној ствари“⁽¹⁰⁾. Надаље је Суд сматрао да битна промјена околности може дјеловати на материјални садржај међусобних уговорних обвеза, али не може ставити изван снаге обвезу о подвргавању евентуалног спора о томе међународном суду. У расправи о меритуму требати ће такођер просудити је ли за очување риболовног богатства потребно да на томе заинтересирана обална држава сама приступи једностраним мјерама у том циљу. Исто тако је материјалноправне нарави питање о томе је ли промјена околности битна како то захтијева чл. 62. Бечке конвенције о праву уговора. Све су то управо таква питања за која је према споразуму од године 1961. предвиђена надлежност Суда.

Суд је закључио своје изводе позивањем на чл. 36, ст. 6. Статута да у случају спора сам Суд одлучује о својој надлежности. Иако Исланд није поставио судца *ad hoc*, није поднио парнично писмо нити је формално поднио претходне приговоре, Суд је имао право и дужност да испита своју надлежност и да изда пресуду у смислу чл. 53. Статута. За пресуду којом је потврдио своју надлежност гласовало је 14 судца, а само један (судац *Radilla Negro*) дао је одвојено мишљење. Његови аргументи су се више упирали на право Исланда да прошири свој простор искључивог риболова, док је само питање надлежности Суда занемарено. На широко су изложене нове тенденције за проширењем територијалног мора и за признањем патримонијалног мора. Наведено је да су Велика Британија и Њемачка већ 1961. признале право Исланда на риболовни појас (чиме се ослабљује тврдња Исланда о каснијем развитку схваћања у том правцу; оп. *J. A.*) и да су у преговорима који су вођени пред само подношење тужбе

(10) ЦИЈ Рец. 1973, стр. 8.

признале право Исланда на даље проширење. Кад би те аргументе Суд у расправи о главној ствари прихватио, његова пресуда могла би бити повољна за ту земљу.

Међународни суд је осим двију пресуда по оглушном поступку провео по чл. 53. Статута и поступак о привременим мјерама у односним парницама. Наиме, и Велика Британија и Савезна Република Њемачка поднијеле су кратко вријеме иза предаје тужбе захтјев за назначење привремених мјера. Суд је на постављене захтјеве поступао врло брзо у складу с прописима Статута. О захтјеву обавијештен је Исланд и позван је да се о њему изјасни. Исланд је одговорио да не признаје надлежност и да се противи назначивању привремених мјера. Суд је назначио привремене мјере наредбама од 17. 8. 1972. које су прихваћене са 14 : 1 гласа. За оглушни поступак о привременим мјерама постоји такођер прецеденс у парници Англо-Ираниан, али чл. 53. није споменут у наредби Суда. Иран је у том поступку писмено занијекао надлежност Суда. Иран није уважио одлуку Суда, а Велика Британија се обратила Вијећу сигурности. У наставку парнице Суд је одбио тужбу Велике Британије због ненадлежности.

III

Међу начелима међународног поступка стоје на истакнутом мјесту начело једнакости странака и, као његова природна посљедица, начело контрадикторности. Прописи о оглушном поступку служе тому да изједначе странке у оном случају кад једна од странака не излази пред међународног суца иако се на то обвезала (односно претпоставља се да се обвезала). Тим својим поступком она доводи противну странку у опасност да међународни судија не проведе поступак и тако она остане незаштићена у својем праву. Због тога је уведена оглушна поступак и у унутарњем и у међународном процесном праву. Но тиме што је дана међународном суцу могућност да проведе поступак и у одсутности једне од странака, долази одсутна странка у слабији положај. Она не може изнијети пред суца своје ставове и доказе, а то је противно начелу контрадикторности које се изражава узречицом *«audiatur et altera pars»*. Истина је да је одсутна странка сама изабрала свој мање повољни положај ⁽¹¹⁾, али осјећај правде не допушта да то буде на штету њезиних права. Зато прописи о оглушном поступку налажу суцу да по службеној дужности испита колико је правно и стварно основан захтјев присутне странке. Такав пропис налази се и у чл. 53, ст. 2. судског Статута: Суд је дужан да испита и формалну и материјалну страну парнице у циљу доношења праведне пресуде. У таквој прилици међународни судија преузима донекле, по службеној дужности, улогу одсутне странке, уважава и оцјењује разлоге и доказе које би она могла изнијети, и то једнако што се тиче саме надлежности, као и материјално-правне стране постављеног захтјева. На тај начин удовољено је начелу

(11) То не значи да, можда, такав поступак значи бољи положај за ту странку у каснијем развоју, евентуално с обзиром на исход саме парнице.

контрадикторности и једнакости странака. Међународни суд је у својој досадашњој пракси поступао у складу с тим начелима. Нарочито је и у најновијем спору узео у обзир све околности које би била могла изнијети одсутна странка, обазирјући се и на тврдње и доказе који нису изравно пред Суд изнесени. Велика већина (14 : 1) којом је створена одлука о пре-суди показује да је у том поступку Суд извршио свој задатак у складу с врховним начелима међународног судског поступка.

Juraj Andrassy

РЕЗЈОМЕ

Решение, вынесенное в отсутствие неявившейся стороны, относящееся к компетенции Международного суда правды

Решение Международного суда правды, принятое 2 февраля 1973 г. по вопросу компетенции в области рыболовства, послужило поводом к рассмотрению юриспруденции Суда, относящейся на применение ст. 53 его Устава, дающей право суду выносить решения в отсутствие одной из сторон. В первой части статьи автор объясняет причины, по которым введено разбирательство дела в отсутствие сторон. Он приводит разные возможности, к которым нередко прибегают те, кто опасается проигрыша процесса, позволяющие парализовать ход судебного разбирательства в Международном суде, и знакомит каквим образом парировается подобная тактика. Он также дает краткий обзор случаев, когда суд заседал в отсутствие одной из сторон: Электрокомпания из Софии, Детройта и Корфу (возмещение пубытков), Ноттебом, Англо-иранский. Вторая часть статьи касается вопроса компетенции в области рыболова и знакомит с аргументами решений, приводя также положения, указывающие на провизорные меры. В третьей части автор констатирует, что интересы отсутствующей стороны в достаточной — степени защищают положения ст. 53 Устава, а также юрисдикция суда.

SUMMARY

Judgment in default concerning the jurisdiction of the International Court of Justice

The judgment of the International Court of Justice, delivered on February 2, 1973 in the Fisheries Jurisdiction Case, gives the opportunity to revue the practice of the Court concerning the application of art. 53 of its Statute empowering the Court to procede in default of appearance of one of the parties. In the first part of the present paper the author explains the reasons for introducing the procedure in default and deals with several possibilities (mostly used by the prospective losing party) aiming at paralysing the procedure before an international judge. He indicates the means which should make such tactics ineffective. Furthermore, he gives a short narrative of pertinent cases before the Court and its predecessor: Electricity Company of Sofia, Corfu Channel Case (compensation),

Nottebohm, Anglo-Iranian, The second part gives a more detailed narrative of the Fisheries Jurisdiction Case and an analysis of the Court's judgment and of its arguments. Finally, mention is made of the orders indicating provisional measures. In the third part, the author states that the Statute and the Court's practice sufficiently protect the interests of the absent party.

RÉSUMÉ

Un jugement par défaut concernant la compétence de la Cour Internationale de Justice

L'arrêt de la Cour Internationale de Justice, rendu le 2. février 1973. dans l'Affaire de la compétence en matière de pêcheries, donne l'occasion de passer en revue la jurisprudence de la Cour en ce qui concerne l'application de l'article 53. des son Statut, autorisant la Cour de procéder en l'absence d'une partie. Dans la première partie, l'auteur explique les raisons pour lesquelles la procédure par défaut fut introduite. Il rappelle les diverses possibilités, utilisées surtout par la partie qui craint de perdre le procès, qui permettent de paralyser la marche de la procédure devant le juge international et indique les moyens pour parer cette tactique. Il donne aussi un court aperçu des cas où la Cour a procédé malgré l'absence de l'une des parties: Compagnie d'Electricité de Sofia, Détroit de Corfou (indemnité), Nottebohm, Anglo-Iranian. La seconde partie expose l'objet de l'Affaire de la compétence en matière de pêcheries et les arguments de l'arrêt, en mentionnant aussi les ordonnances indiquant les mesures provisoires. Dans la troisième partie, l'auteur constate que la position de la partie absente est suffisamment gardée par la disposition de l'article 53. du Statut et par la jurisprudence de la Cour.